

FREKWENCJA W WYBRANYCH OBIEKTACH SZLAKU ZABYTKÓW TECHNIKI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W LATACH 2009–2014

KRZYSZTOF HERMAN¹, MATEUSZ NARAMSKI², ADAM SZROMEK³

Politechnika Śląska

¹ e-mail: Krzysztof.herman@polsl.pl

² e-mail: mateusz.naramski@polsl.pl

³ e-mail: szromek@polsl.pl

SŁOWA KLUCZOWE

frekwencja w atrakcjach turystycznych, Szlak Zabytków Techniki, atrakcje turystyczne

STRESZCZENIE

W niniejszej publikacji autorzy podjęli tematykę zainteresowania wybranymi atrakcjami turystycznymi woj. śląskiego. Celem artykułu była analiza frekwencji na Szlaku Zabytków Techniki w latach 2009–2014 oraz struktury frekwencji w roku 2014 ze szczególnym uwzględnieniem tzw. Gwiazd Techniki.

Wprowadzenie

Funkcja turystyczna obszaru uzależniona jest od tego, czy przyciąga on osoby odwiedzające atrakcje, które na danym terenie występują. Analizę liczby odwiedzających obszar można określić mianem badania frekwencji.

Przeprowadzanie takich badań może posłużyć do uzyskania informacji o tym, jak kształtuje się zainteresowanie atrakcjami turystycznymi: czy obserwowalne są trendy we współczesnej turystyce, czy porównując dane z kilku następujących po sobie okresów (np. rocznych) można uzyskać informacje o zmianie liczby odwiedzin występujących w odniesieniu do frekwencji odnotowanej w przeszłości.

Badania te mogą dotyczyć całych obszarów lub ich fragmentów (w celu podniesienia rzetelności informacji), gdzie wybór pada na atrakcje posiadające jakąś cechę wspólną. Przykładem takiego ograniczenia może być przeprowadzenie badań na wyznaczonym obszarze (np. województwo, powiat, miasto) lub w ramach struktury prezentującej określony zakres tematyczny (architektura, przyroda, historia, przemysł itp.).

W przypadku niniejszego artykułu badanie ograniczono do wybranych obiektów Szlaku Zabytków Techniki woj. śląskiego (SZT). Kryterium doboru było prowadzenie przez atrakcje statystyk dotyczących liczby osób odwiedzających. Celem referatu była analiza frekwencji na SZT w latach 2009–2014 ze szczególnym uwzględnieniem tzw. Gwiazd Techniki jako obiektów reprezentatywnych¹ oraz struktury frekwencji w roku 2014. W opracowaniu wykorzystano dane udostępnione przez Referat Promocji Dziedzictwa Industrialnego Wydziału Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Atrakcyjność turystyczna zabytków techniki i obiektów prezentujących dziedzictwo kulturowe województwa śląskiego

Atrakcyjność turystyczna jest syntetycznym miernikiem podaży turystycznej. Tworzy ją suma ocen poszczególnych jej elementów, takich jak m.in. walory turystyczne, infrastruktura turystyczna czy dostępność i komunikacja (Panasiuk (red.), 2007, s. 124). Charakterystycznym walorem dla woj. śląskiego coraz częściej staje się zabytkowa infrastruktura przemysłowa.

Według polskiego prawodawstwa (Ustawa z 23 lipca 2003 r.) zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma będąca dziełem człowieka i stanowiąca świadectwo minionej epoki, której zachowanie jest interesem społecznym wynikającym z posiadanej wartości historycznej, naukowej lub artystycznej. Zatem mianem zabytków techniki można określić obiekty spełniające powyższe kryteria i będące jednocześnie wytworem człowieka związanym z działalnością przemysłową.

W woj. śląskim na szczególną uwagę zasługują te zabytki, które dotyczą wydobycia surowców, produkcji energii elektrycznej, działalności przetwórczej, usługowej czy społecznej. Uwarunkowane jest to historią regionu, którego głównym motorem rozwoju był przemysł ciężki oparty na wydobyciu węgla i infrastrukturze związanej z tą działalnością. Proces deindustrializacji spowodował, że znaczna część infrastruktury przemysłowej stała się nieprodukcyjna, a w konsekwencji powstało wiele cennych i unikatowych obiektów będących świadectwem postępujących przemian (Żukowski, 2012, s. 65).

¹ Zostały wyróżnione poprzez nadanie im statusu punktów kotwicznych Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego.

Coraz częściej zabytki stanowią przedmiot zainteresowania turystów, stając się tym samym atrakcjami turystycznymi. Na terenie woj. śląskiego na uwagę zasługują m.in. obiekty pogórnice (np. Zabytkowa Kopalnia Srebra, Kopalnia Guido czy przygotowywana do ruchu turystycznego Sztolnia Królowa Luzia), osiedla robotnicze (Nikiszowiec, Giszowiec) oraz zakłady produkcyjne (Zespół Browarny w Tychach) (www.wkz.katowice.pl).

O popularności tych obiektów może świadczyć fakt, że stają się przedmiotem zainteresowania nie tylko turystów (Kaczmarek, Przybyłka, 2010, s. 81), ale także naukowców wielu dziedzin. W dotychczasowej publicystyce można doszukać się wielu tego przykładów (Kruczek, 2014, s. 31).

Zabytki techniki woj. śląskiego przystosowane do wymagań obsługi ruchu turystycznego stanowią atrakcje regionu zrzeszone w strukturze Szlaku Zabytków Techniki. Jednak nie wszystkie obiekty na tym Szlaku są zabytkami. Niektóre z nich ukazują historyczne procesy produkcyjne dóbr lub tradycję i kulturę związaną z wykonywaniem konkretnego zawodu (m.in. Muzeum Chleba i Ciekawostek w Radzionkowie, Muzeum Rud Żelaza w Częstochowie), będąc umiejscowionymi poza zabytkami industrialnymi. Są one przykładem atrakcji turystycznych prezentujących dziedzictwo kulturowe.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele definicji odnoszących się do terminu „atrakcja turystyczna”. Według Gołembskiego (2009, s. 43) atrakcja turystyczna to walory turystyczne o charakterze naturalnym lub wytworzone przez człowieka, które stanowią przedmiot zainteresowania turystów. Interesującą dyskusję na temat atrakcji turystycznych podjął Kruczek (2005, s. 36–35). W swojej publikacji przytacza definicje zaproponowane m.in. przez Goodalla, który określa, że atrakcja to miejsce charakterystyczne, Lundberga opisującego atrakcję jako „cokolwiek co zaciekawia turystów” czy Lewa uznającego, że atrakcje turystyczne to wszystkie elementy skłaniające turystę do opuszczenia domu.

Zatem atrakcją turystyczną jest wszystko to, co przyciąga, wzbudza zainteresowanie i motywuje do odbycia podróży do konkretnego i charakterystycznego miejsca. Atrakcje dzielone są na naturalne, dzieła stworzone przez człowieka, ale w innym celu niż przyciąganie turystów, miejsca zaprojektowane i zbudowane od podstaw jako atrakcje oraz imprezy kulturalne, sportowe, religijne, festiwale itp. (Swarbrook, 1995).

Zjawisko aktywności turystycznej odbywającej się w atrakcjach Szlaku Zabytków Techniki można określić mianem turystyki kulturowej. W węższym znaczeniu rozumiana jest ona jako przemieszczanie się osób do miejsc atrakcyjnych kulturowo w celu zaspokajania swoich potrzeb (Gaworecki, 2007, s. 67). Może być pojmowana także szerzej, jako aktywność osób w podróży i miejscach pobytu turystycznego lub doświadczenie sposobów życia innych ludzi, gdzie głównym motywem turystycznej podróży jest m.in. poznanie nowych miejsc, zainteresowanie architekturą czy sztuką, uczestnictwo w wydarzeniach kulturowych czy pobudki sentymentalno-etniczne (Jędrzyak, 2008, s. 9–10).

Szlak Zabytków Techniki jako atrakcja turystyczna województwa śląskiego

Pojęcie atrakcji turystycznej nie musi być ograniczone do jednego obiektu. Często stanowi ono znacznie szerszą kategorię. Stasiak (2007, s. 4) podaje, że atrakcją turystyczną może być także szlak turystyczny, gdyż często jest celem podróży, a nie tylko środkiem do poznania głównych atrakcji obszaru. Szlak Zabytków Techniki jest przykładem szlaku tematycznego związanego z dziedzictwem przemysłowym.

Termin „szlak turystyczny” zazwyczaj pojmowany jest intuicyjnie. Określa się nim wytyczoną i oznakowaną trasę łączącą określone punktu w terenie. By sprecyzować terminologicznie szlak turystyczny, autorzy rozpoczęli to zadanie od definicji zaproponowanej przez PTTK. W pozycji *Instrukcja znakowania szlaków turystycznych* (2007, s. 4) został on określony jako jednolicie oznakowana i wytyczona w terenie trasa służąca do odbywania wycieczek, zapewniająca spokojne i bezpieczne jej przebycie niezależnie od pory roku i poziomu umiejętności oraz doświadczenia turysty, pod warunkiem że wymagania szczegółowe nie stanowią inaczej.

Definicja ta, jak napisał Mikos v. Rohrscheidt (2010, s. 16), odnosi się głównie do lokalnych systemów rekreacji terenowej. Nie uwzględnia tym samym charakteru SZT. Ze względu na rozciągłość obejmującą swoim zasięgiem większą część województwa autorzy postanowili rozszerzyć definicję o tę zaproponowaną przez Styperka (2002). Identyfikuje on szlak jako przestrzenny ciąg turystyczny, który służy do linearnej penetracji rekreacyjnej inicjującej interakcję między turystą a środowiskiem geograficznym. To podejście do szlaku turystycznego obejmuje w swoim zasięgu zarówno jego właściwości rekreacyjne, jak i terenowe, nie odnosząc go do warunków lokalnych. Nie uwzględnia ono jednak oznakowania szlaku będącego kluczowym elementem wpływającym na jego rozpoznawalność. Identyfikacja wizualna poszczególnych obiektów Szlaku jest wyrazem profesjonalnego podejścia do idei budowania szlaków jako charakterystycznych obiektów połączonych wspólną tematyką. Ponadto SZT ma charakter szlaku kulturowego (Mikos v. Rohrscheidt, 2008, s. 19), gdyż kluczowe znaczenie mają w nim atrakcje będące dziedzictwem kulturowym woj. śląskiego.

Jednak jak zaznacza Stasiak, nie zawsze organizator wyznacza szlak fizycznie. Coraz częściej podaje się zbiór punktów (obiektów) zgodnych z jego ideą, polecanych do odwiedzania. Autor jednocześnie podaje w wątpliwość, czy w takich przypadkach odbiorca rzeczywiście ma do czynienia ze szlakiem (Stasiak, 2006, s. 12). Należy jednak mieć na uwadze, że oznakowanie całego szlaku nie zawsze jest możliwe. Dotyczy to zwłaszcza szlaków charakteryzujących się dynamicznymi zmianami, zarówno w liczbie punktów (obiektów), jak i ich rozmieszczeniu w terenie.

Na Szlaku Zabytków Techniki znajduje się 36 obiektów. Ma on charakter szlaku samochodowego. Odległość pomiędzy poszczególnymi obiektami wynosi od kilkunastu do kilkudziesięciu kilometrów, co wyklucza go z systemu penetracji pieszej. Obiekty SZT są ze sobą powiązane zarówno pod względem tematyki (technika, dziedzictwo przemysłowe), jak i pod względem zarządzania szlakiem (Referat Promocji Dziedzictwa Industrialnego, Wydziału Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego). Objawia się to wspólnymi działaniami dotyczącymi promocji i innych aspektów marketingowych (m.in. święto SZT – Industriada). Powoduje to, że Szlak jest zintegrowanym systemem, a zatem może być traktowany jako spójna całość. Charakteryzuje

się on jednolitym oznaczeniem i identyfikacją wizualną. Obiekty tworzące Szlak prezentują dziedzictwo przemysłowe ulokowane m.in. w: dawnych zakładach wydobywczych (Kopalnia Guido, Zabytkowa Kopalnia Srebra), osiedlach (Ficnus, Nikiszowiec, Giszowiec), browarach (Tyskie Browarium, Browar Żywiec) czy muzeach techniki (Muzeum Górnictwa Węglowego, Centralne Muzeum Pożarnictwa).

Odnosząc się do typologii atrakcji turystycznych Swarbrooka (1995), większość obiektów na SZT jest dziełem człowieka. Zostały one stworzone dla innych celów niż turystyczne. Zmiana z podstawowej funkcji gospodarczej nastąpiła w wyniku rozwoju idei powołania funkcji turystycznej (Herman, Narmaski, Szromek, 2014, s. 317–319), poprzez zaprzestanie działalności (Kopalnia Guido, Zabytkowa Kopalnia Srebra) lub rozszerzenie oferty (Tyskie Browarium, Muzeum Browaru w Żywcu). W pierwszym przypadku działalność turystyczna jest tą podstawową, w drugim natomiast ma na ogół charakter marketingowy.

Sam Szlak jest z kolei atrakcją turystyczną „zaprojektowaną i zbudowaną od podstaw”. Jego celem jest prezentacja walorów turystycznych będących najciekawszymi i najważniejszymi pod względem historycznym oraz architektonicznym (www.zabytkitechniki.pl). Ponadto, można wyróżnić święto SZT – Industriadę – jako atrakcję o charakterze imprezy kulturalnej.

Obiekty wchodzące w skład SZT znajdują się w 24 miejscowościach. Najwięcej obiektów (4) znajduje się na terenie Zabrze (Muzeum Górnictwa Węglowego, Sztolnia Królowa Luiza, Kopalnia Guido, Szyb Maciej), po 3 obiekty można znaleźć w Katowicach, Gliwicach i Częstochowie, natomiast po 2 w Tychach, Tarnowskich Górach oraz Bytomiu.

Ponadto, wybrane obiekty SZT znajdują w strukturze Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego – ERIH (European Route of Industrial Heritage). Szlak ten reprezentuje ok. 1100 obiektów z 44 państw europejskich. W Polsce znajduje się obecnie 39 obiektów należących do ERIH (www.erih.net). Jedenaście z nich (28,20%) znajduje się na SZT. Wśród wszystkich obiektów ERIH wyróżniono te o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa przemysłowego. Oznaczono je jako punkty kotwiczne. W Europie jest ich 84, natomiast w Polsce znajduje się 7, z których 4 (57,14%) należą do struktury SZT. W tabeli 1 zaprezentowano obiekty należące do SZT oraz struktury ERIH.

Tabela 1. Obiekty Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego należące do SZT

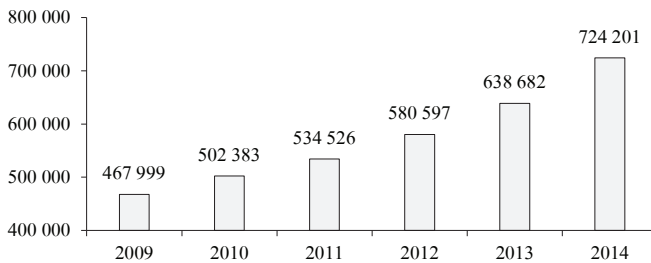
Lp.	Obiekt	Miasto	Punkt kotwiczny ERIH
1.	Kopalnia Guido	Zabrze	tak
2.	Muzeum Browaru Żywiec	Żywiec	tak
3.	Muzeum Chleba, Szkoły i Ciekawostek	Radzionków	nie
4.	Muzeum Górnictwa Rud Żelaza	Częstochowa	nie
5.	Muzeum Produkcji Zapalek	Częstochowa	nie
6.	Radiostacja Gliwice	Gliwice	nie
7.	Stacja Wodociągowa Zawada	Karchowice	nie
8.	Stara Fabryka	Bielsko-Biała	nie
9.	Sztolnia Królowa Luiza	Zabrze	nie
10.	Tyskie Browarium	Tychy	tak
11.	Zabytkowa Kopalnia Srebra	Tarnowskie Góry	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.erih.net.

Punkty kotwiczne ERIH określa się jako Gwiazdy Techniki. Pełnią one rolę reprezentatywną oraz uchodzą za obiekty o największym potencjale turystycznym. Są także przykładem atrakcji flagowych woj. śląskiego, a więc tych, które mają znaczenie ekonomiczne, cechują się wyjątkowością miejsca oraz mają charakter międzynarodowy (Kruczek, 2014, s. 40).

Frekwencja w Atrakcjach Szlaku Zabytków Techniki²

Analizując frekwencję na SZT, można zauważyć, że liczba odwiedzających stale wzrasta. Statystyka frekwencji prowadzona jest od 2009 r. Wówczas atrakcje szlaku odwiedziło 467 999 osób. W roku 2014 liczba ta wzrosła do 724 201 osób, co dało przyrost odwiedzających na poziomie 54,76% (rys. 1).

Rysunek 1. Liczba odwiedzających SZT w latach 2009–2014

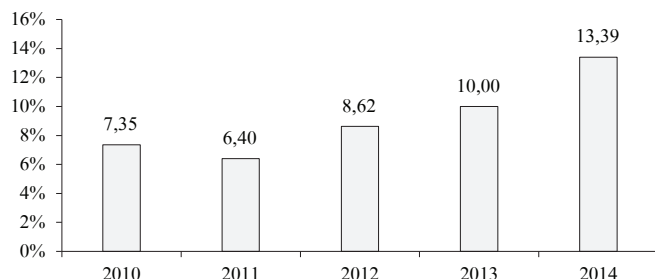
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

Największy przyrost procentowy odwiedzających szlak zaobserwowano w roku 2014. Wyniósł on 13,39% w stosunku do roku 2013, natomiast najniższy w 2011 r. i wówczas liczba odwiedzających wzrosła o 6,4% w stosunku do roku poprzedniego (rys. 2). Średni przyrost wyniósł 9,15%.

Najchętniej odwiedzanymi obiektami w poszczególnych latach były:

- 2009 r. – Muzeum Browaru Żywiec – 99 293 osoby (21,22% wszystkich odwiedzających);
- 2010 r. – Muzeum Browaru Żywiec – 94 753 osoby (18,86% wszystkich odwiedzających);
- 2011 r. – Muzeum Browaru Żywiec – 100 613 osób (18,82% wszystkich odwiedzających);
- 2012 r. – Kopalnia Guido – 103 000 osób (17,74% wszystkich odwiedzających);
- 2013 r. – Kopalnia Guido – 130 921 osób (20,50% wszystkich odwiedzających);
- 2014 r. – Kopalnia Guido – 122 456 osób (16,91% wszystkich odwiedzających).

² W opracowaniu wykorzystano dane udostępnione przez Referat Promocji Dziedzictwa Industrialnego, Wydziału Kultury Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

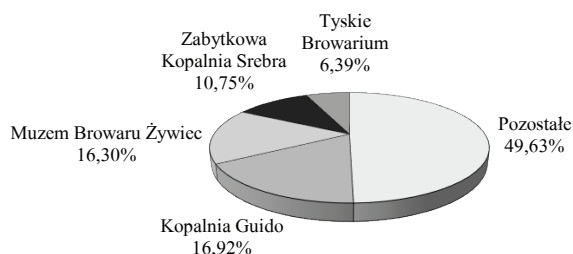

Rysunek 2. Procentowy wzrost liczby osób odwiedzających SZT w latach 2010–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

Najpopularniejszymi miejscowościami na SZT są: Zabrze, Tarnowskie Góry oraz Żywiec. Zabrzańskie obiekty w okresie 2009–2014 odwiedzało średnio 139 809 osób rocznie, co stanowiło 23,96% wszystkich odwiedzających. Tarnowskie Góry generowały średnio 16,63% odwiedzających rocznie, zaś na kolejnej pozycji znalazł się Żywiec (16,03%). Zatem trzy wymienione wcześniej miejscowości rocznie odwiedza 56,89% wszystkich osób zwiedzających SZT.

W rozpatrywanym okresie (lata 2009–2014) szlak odwiedziło 3 448 414 osób. Ponad połowę (50,37%) odwiedzających generowały cztery obiekty – Gwiazdy Techniki. Kopalnię Guido odwiedziło 16,92% osób, Muzeum Browaru Żywiec – 16,30%, Zabytkową Kopalnię Srebra – 10,75%, natomiast Tyskie Browarium – 6,36%. Zobrazowano to na rysunku 3.

Rysunek 3. Udział osób odwiedzających Gwiazdy Techniki w stosunku do pozostałych obiektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

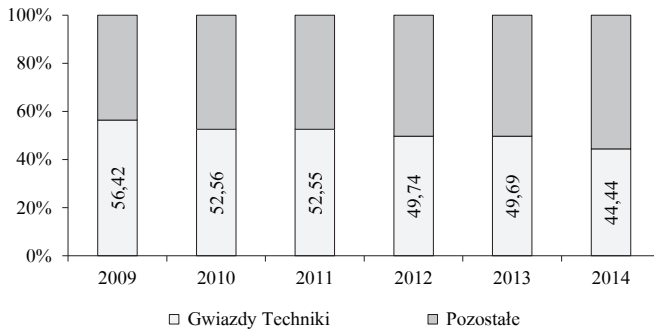
W tabeli 2 zaprezentowano frekwencję w Gwiazdach Techniki dla poszczególnych okresów. Można zauważyć, że w ostatnim badanym okresie (2014 r.) tylko Kopalnia Guido zanotowała spadek liczby odwiedzających w stosunku do roku poprzedniego. Źródłem takiego zjawiska nie zawsze jest spadek zainteresowania turystów. Może mieć na to wpływ wiele sytuacji losowych, takich jak: zaplanowane remonty, rewitalizacja obiektów, ich rozbudowa itd.

Tabela 2. Frekwencja w Gwiazdach Techniki w latach 2009–2014

Obiekt	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Średnia	Suma
Kopalnia Guido	66 065	72 194	89 000	103 000	130 921	122 456	97 273	583 636
Muzeum Browaru Żywiec	99 293	94 753	100 613	90 435	87 000	90 116	93 702	562 210
Tyskie Browarium	37 922	38 371	36 726	36 609	35 123	35 586	36 723	220 337
Zabytkowa Kopalnia Srebra	60 743	58 719	54 556	58 737	64 299	73 697	61 792	370 751
Suma	264 023	264 037	280 895	288 781	317 343	321 855	289 489	1 736 934

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

Liczba zwiedzających Gwiazdy Techniki wzrasta każdego roku średnio o 4,1%. Udział procentowy frekwencji w stosunku do całości Szlaku jednak spada. W 2009 r. generowały 56,42% ruchu na Szlaku, a w 2014 r. – 44,44% (rys. 4).

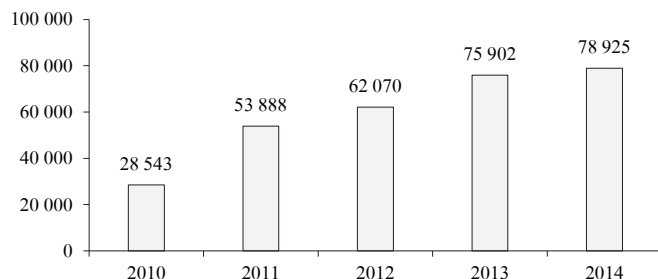

Rysunek 4. Udział osób odwiedzających Gwiazdy Techniki w stosunku do pozostałych obiektów w latach 2009–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

Wynikać to może z faktu, że pozostałe atrakcje Szlaku stają się coraz bardziej popularne i przyciągają większą liczbę odwiedzających. Może to także mieć związek z rozwojem święta Szlaku – Industriady. Co roku liczba osób uczestniczących w tym festiwalu wzrasta. W 2010 r., podczas pierwszej edycji, liczba odwiedzających wynosiła 28 543 osoby. W edycji 2014 wyniosła już 78 925 osób, co dało przyrost na poziomie 176,51%. Dane dotyczące frekwencji podczas poszczególnych edycji Industriady zaprezentowano na rysunku 5.

Należy jednak zwrócić uwagę na to, że nie jest możliwe, by odnieść liczbę uczestników Industriady do ogółu zwiedzających Szlak, gdyż jest ona organizowana również poza nim, w tzw. obiektach zaprzyjaźnionych. Często są to obiekty, które pretendują do wejścia w strukturę Szlaku lub mają charakter przemiesłowy.

Rysunek 5. Frekwencja podczas Industriady

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

W 2014 r. przeprowadzono badania ankietowe dotyczące szczegółowej frekwencji na SZT. Obejmowały one m.in. odsetek występowania różnych kategorii zwiedzających, rozkładu geograficznego, rozkładu w poszczególnych miesiącach oraz wydarzeń organizowanych w obiekcie. Na 36 atrakcji turystycznych uzyskano odpowiedzi z 83,33% obiektów. Rozróżnienie kategorii zwiedzających prowadzone było przez 75% obiektów, 83,33% z nich podało rozkład ruchu w poszczególnych miesiącach, natomiast organizację wydarzeń rozpoznano wśród 66,67% atrakcji turystycznych. Ze względu na rzetelność przedstawionych informacji analizę frekwencji ograniczono do reprezentatywnych obiektów szlaku – Gwiazd Techniki.

Jak można zaobserwować w tabeli 3, w Gwiazdach Techniki główny odsetek zwiedzających stanowią osoby indywidualne. Jest to najbardziej widoczne w przypadku Kopalni Guido, gdzie omawiana grupa stanowi 87% zwiedzających.

Tabela 3. Kategorie zwiedzających Gwiazdy Techniki (%)

Atrakcja turystyczna	Turyści indywidualni	Grupy zorganizowane	Grupy szkolne i przedszkola
Kopalnia Guido	87,00*	13,00	0,00**
Muzeum Browaru Żywiec	54,20	38,90	6,90
Tyskie Browarium	54,00	42,00	0,00
Zabytkowa Kopalnia Srebra	40,00	28,00	32,00

* W tym uczestnicy wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych.

** Grupy szkolne i przedszkolne stanowią część grup zorganizowanych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

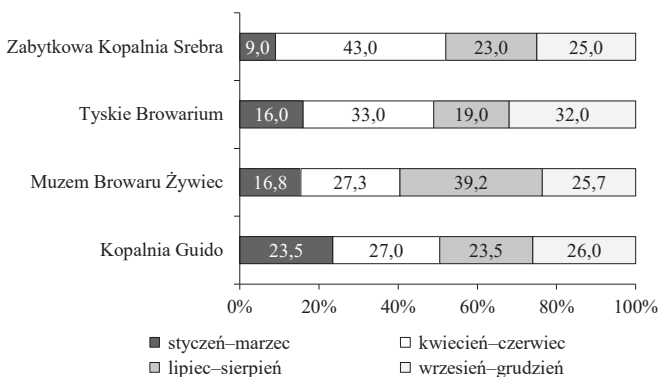
Grupy szkolne poza Zabytkową Kopalnią Srebra (32%) stanowią niewielki odsetek wszystkich zwiedzających. Może to wynikać z faktu prezentowanych treści. Muzea związane z historią i techniką produkcji alkoholu nie stanowią atrakcyjnego produktu turystycznego dla szkół, zatem odsetek ten jest niewielki lub zerowy, np. ze względu na ograniczenie wiekowe dla zwiedzających. Kopalnia Guido udostępniła jedynie dane dotyczące ogółu grup zorganizowanych, bez wyszczególnienia grup szkolnych i przedszkolnych, zatem niemożliwe jest, by oszacować ich

udział. W pozostałych obiektach Szlaku największy udział procentowy grup szkolnych zaobserwowano w Muzeum Drukarstwa w Cieszynie. Stanowiły one 80% wszystkich odwiedzających (10 tys. osób).

W grupie Gwiazd Techniki rozmieszczenie geograficzne odwiedzających zostało rozpoznane jedynie w przypadku Kopalni Guido. Pozostałe obiekty takiej statystyki nie prowadziły. Zauważono, że tylko 10% odwiedzających stanowiły osoby z miejscowości, w której obiekt jest usytuowany. Zdecydowanie największy odsetek dotyczył tych osób, które zamieszkują woj. śląskie (58,8%). Goście zagraniczni stanowili 6,4% zwiedzających, natomiast osoby spoza woj. śląskiego – 24,8%.

W skali całego Szlaku 30,55% obiektów podało informacje o rozmieszczeniu geograficznym gości. Średni odsetek zwiedzających pochodzących z miejscowości, w której atrakcja się znajduje, wyniósł 31,54%, dla osób z woj. śląskiego – 38,89% i z innych województw – 19,92%, a dla gości z zagranicy – 6,92%³.

Rozkład ruchu w poszczególnych miesiącach został podzielony na cztery okresy. Na rysunku 6 zaprezentowano rozkład na podstawie danych dostarczonych przez omawiane obiekty. Dominującym okresem w Zabytkowej Kopalni Srebra, Tyskim Browarium i Kopalni Guido są miesiące od kwietnia do czerwca. Wówczas Kopalnię Srebra odwiedziło 43% gości, browar – 33% zwiedzających, natomiast Kopalnię Guido – 27%. Dla Muzeum Browaru Żywiec dominujący pod względem liczby zwiedzających jest okres wakacyjny. Wówczas Browar odwiedziło 30,2% osób. W skali całego roku dominujący jest okres przedwakacyjny (kwiecień–czerwiec). Wówczas średnio obiekty odwiedziło 42,02% wszystkich zwiedzających. Z kolei najmniejszy odsetek zaobserwowano w okresie od stycznia do marca, kiedy to obiekty odwiedziło 12,68% turystów.

Rysunek 6. Rozkład ruchu turystycznego w poszczególnych okresach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Referatu Promocji Dziedzictwa Industrialnego.

³ Podane wartości nie sumują się do 100% ze względu na uśrednienie danych ze wszystkich obiektów.

W sferze wydarzeń, wśród których akcentowane były przede wszystkim wystawy czasowe, koncerty, spektakle, warsztaty i lekcje muzealne, w skali całego Szlaku prym wiodło Muzeum Górnictwa Węglowego z liczbą 819 zdarzeń. Wśród Gwiazd Techniki Kopalnia Guido zorganizowała 683 wydarzenia, Tyskie Browarium – 5, Zabytkowa Kopalnia Srebra – 4, natomiast Muzeum Browaru Żywiec – 2. Można zatem przypuszczać, że wśród Gwiazd Techniki głównym aspektem działalności jest prowadzenie usług w ramach trasy turystycznej. Tylko Kopalnia Guido prowadzi rozbudowaną działalność w zakresie kultury, edukacji i rozrywki.

Podsumowanie

Analiza frekwencji pozwoliła wyciągnąć następujące wnioski:

1. Rosnąca liczba zwiedzających obiekty Szlaku dowodzi wzrostu potencjału turystycznego województwa. SZT staje się coraz bardziej rozpoznawalnym markowym produktem turystycznym woj. śląskiego. Determinuje to jednocześnie rozwój zasobów strukturalnych obszaru, takich jak walory turystyczne czy baza materialna.
2. Wyróżniającymi się obiektami pod względem liczby odwiedzających jest Muzeum Browaru Żywiec oraz Kopalnia Guido. Może to świadczyć o dobrze zaprojektowanej ofercie turystycznej i jakości usług, jakie świadczone są przez te obiekty.
3. Najpopularniejszą miejscowością szlaku jest Zabrze. Szyb Maciej, Kopalnia Guido, Muzeum Górnictwa Węglowego oraz Sztolnia Królowa Luiza stanowią atrakcyjną ofertę dla turystów, która w dalszym ciągu jest rozbudowywana. Obecnie prowadzone są prace nad udostępnieniem nowych wyrobisk podziemnych i rozbudową dotychczasowych. Może to w przyszłości zaowocować utworzeniem silnego centrum turystycznego woj. śląskiego.
4. Ponad 50% ruchu turystycznego generowane jest przez cztery obiekty: Kopalnię Guido, Zabytkową Kopalnię Srebra, Muzeum Browaru Żywiec oraz Tyskie Browarium. Są one określone mianem Gwiazd Techniki oraz stanowią punkty kotwiczne Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego. Rozbudowane działania promocyjne w tych obiektach mogłyby się przyczynić do wzrostu zainteresowania pozostałymi atrakcjami Szlaku.
5. Wyróżniającą się formą promocji SZT jest festiwal Industriada, w którym w 2014 r. uczestniczyło ponad 78 tys. turystów.
6. W 2014 r. największy ruch turystyczny obserwowany był w okresie od kwietnia do czerwca. Jest to prawdopodobnie związane z aktywnością turystyczną szkół oraz organizacją festiwalu Industriada (czerwiec).
7. Szlak odwiedzają głównie turyści krajowi, wśród których największą grupę stanowią odwiedzający pochodzący z woj. śląskiego. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że nie wszystkie obiekty podają statystyki związane z miejscem zamieszkania odwiedzających.

Rosnąca liczba odwiedzających SZT świadczy o tym, że turystyka oparta na dziedzictwie przemysłowym jest coraz bardziej popularna. Ponadto, woj. śląskie staje się ważnym ośrodkiem turystycznym. Jest to także dobra prognoza dla władarzy miast lub inwestorów prywatnych, którzy dążą do powołania nowych obiektów turystyki dziedzictwa przemysłowego.

Literatura

- Gaworecki, W. (2007). *Turystyka*. Warszawa: PWE.
- Gołembski, G. (red.). (2009). *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa: PWN.
- Herman, K., Naramski, M., Szromek, A. (2014). Cykl życia przedsiębiorstwa w kontekście obiektów turystyki przemysłowej. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria: Organizacja i Zarządzanie, z. 74*, 305–323.
- Instrukcja znakowania szlaków turystycznych*. (2007). Warszawa: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Zarząd Główny.
- Jędrusiak, T. (2008). *Turystyka kulturowa*. Warszawa: PWE.
- Kaczmarek, A., Przybyłka, A. (2010). *Wykorzystanie potencjału przemysłowego i poprzemysłowego na potrzeby turystyki. Przykład Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego*. Sosnowiec: Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG.
- Kruczek, Z. (2005). Metody badań atrakcji turystycznych. W: R. Winiarski, W. Alejski (red.), *Turystyka w badaniach naukowych*, Kraków: AWF, Rzeszów: WSiZ w Rzeszowie.
- Kruczek, Z. (2014). *Frekwencja w atrakcjach turystycznych*, Kraków–Warszawa: Polska Organizacja Turystyczna.
- Mikos v. Rohrscheidt, A. (2008). Kulturowe szlaki turystyczne – próba klasyfikacji oraz postulaty w zakresie ich tworzenia i funkcjonowania. *Turystyka Kulturowa, nr 2*, 17–31.
- Mikos v. Rohrscheidt, A. (2010). *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*. Kraków: Proksenia.
- Panasiuk, A. (red.). (2007). *Ekonomika turystyki*. Warszawa: PWN.
- Stasiak, A. (2006). *Produkt turystyczny – szlak*, Łódź: Wyd. WSTiH w Łodzi.
- Stasiak, A. (2007). *Szlaki Turystyczne – zagospodarowanie, atrakcja czy produkt turystyczny?* Warszawa: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Zarząd Główny.
- Styperek, J. (2002). *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*, Poznań: Wyd. Bogucki.
- Swarbrooke, J. (1995). *The Development and Management of Visitors Attractions*, Oxford: Butterworth–Heinemann.
- Ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DzU nr 162, poz. 1568).
www.erih.net (3.10.2015).
www.wkz.katowice.pl (23.10.2015).
www.zabytkotechniki.pl (3.10.2015).
- Żukowski, M. (2012). Procesy deindustrializacji a zjawisko turystyki postindustrialnej. *Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 4 (58)*, 65–79.

THE ATTENDANCE TO SELECTED OBJECTS OF SILESIAN INDUSTRIAL MONUMENTS ROUTE IN YEARS 2009–2014

KEYWORDS | attendance to tourist attractions, Industrial Monuments Route, tourist attractions

ABSTRACT | Authors of this paper have undertaken the issue of interests in selected tourist attractions in Silesian Voivodeship. The goal of this publication was analysis of attendance to Industrial Monuments Route in years 2009–2014 and its structure in year 2014 with particular consideration of so-called “Technique Stars”.

Translated by Mateusz Naramski